

15.11.2017

EOAK/2546/2017

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Pasi Pölönen

Esittelijä: Tarkastaja Reima Laakso

RIIHIMÄEN VANKILAN MENETTELY VANKIEN TAVAROIDEN VAIHTAMISTA KOSKEVASSA ASIASSA

1 KANTELU

Kantelija arvosteli ja pyysi oikeusasiamiestä tutkimaan Riihimäen vankilan varuspuolen eli vastaanotto-osaston toimintaa. Kantelijan mielestä vankien oikeus käydä varuspuolella vaihtamassa tavaroita ei toteudu Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen aluekeskuksen päätöksen 64/800/2016 mukaisesti, jonka mukaan väli ei saisi venyä kuukauden mittaiseksi.

Kantelija kertoi käyneensä viimeksi varuspuolella vaihtamassa tavaroitaan 26.2.2017. Hän kertoi viikolla 10 lähettäneensä varuspuolelle asiointilomakkeen, jossa oli ilmoittanut, että hänen pitäisi päästä varuspuolelle asioimaan vaihtaakseen mm. kevätkuivattuja vaatteita ja kenkiä. Tuohon asiointilomakkeeseen kantelija ei ollut saanut vastausta. Kantelija oli lähettänyt asiointilomakkeet myös viikolla 11, johon vartija oli vastannut, että hänet otetaan vastaan mahdollisimman pian.

Viikolla 13 hän kertoi lähettäneensä kolmannen asiointilomakkeen varuspuolelle, jossa oli ilmoittanut, että pitäisi päästä vaihtamaan vaatteita. Tähän yhteydenottoon kantelija ei kertomansa mukaan saanut vastausta. Kantelukirjettä kirjoitettaessa edellisestä käynnistä varuspuolella on kulunut reilusti yli kuukausi. Kantelija kertoi tuntevansa varuspuolella työskentelevät vartijat ja totesi heidän olevan ahkeraa ja ammattitaitoista väkeä. Kantelija otaksui, että he eivät tarkoituksella laiminlyö aluekeskuksen määräyksiä, vaan että heillä on yksinkertaisesti liikaa töitä. Kantelija kysyi pitäisikö varuspuolelle palkata lisää väkeä. Hän myös totesi tuntevan turhauttavalta kirjoittaa kanteluita Riihimäen vankilasta, sen takia, että esimerkiksi aluekeskuksen päätöksiä ei noudateta.

Kantelija lähetti lisäkirjeen 24.6.2017, jossa kertoi laittaneensa asiointilomakkeen varuspuolelle 19.6.2017 päästäkseen kirjoja ja vaatteita vaihtamaan. Kantelija oli päässyt asioimaan 23.7.2017 eli 34 päivää myöhemmin lähetettyään seitsemän asiointilomaketta tänä aikana. Näihin asiointilomakkeisiin ei ollut vastattu.

2 SELVITYS

Kantelun tutkimiseksi Riihimäen vankilaan lähetettiin seuraavan sisältöinen selvityspyyntö kantelukirjeen ohella.

Kantelija kertoo kirjeessään ongelmistaan saada vaihdetuksi tavaroitaan ja vaatteitaan varuspuolella. Kantelija viittaa Esran alken ratkaisuun 64/800/2016, jonka mukaan varuspuolella asiointi ei saisi venyä kuukauden mittaiseksi. Kantelija kertoo käyneensä viimeksi vaihtamassa tavaroita 26.2.2017. Kirjeessä on varsin selkeästi listattu ajankohdat kantelijan yhteydenotoille. Vankien asioinnin ongelmien kantelija otaksuu johtuvan siitä, että varuspuolen henkilökunnalla on liikaa töitä. AOA on viimeksi päätöksessään EOAK/847/17 ottanut kantaa pitkiin viiveisiin varuspuolen/vastaanoton toiminnassa Riv:ssä.

Pyydän vankilalta selvityksen kantelijan kirjeessä kertomasta (osaston esimies/johtaja) ja vankilan näkemyksen toimenpiteistä varuspuolen toiminnan mahdollisten ongelmien ratkaisemiseksi ja toiminnan kehittämiseksi.

Riihimäen vankilan johtaja antoi seuraavan selvityksen.

Kantelija on kannellut eduskunnan oikeusasiamiehelle Riihimäen vankilan varuspuolen toiminnasta. Kantelijan mukaan vankilan varuspuolelle ei pääse vaihtamaan tavaroita riittävän usein. Kantelun mukaan vankilan toiminta on Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen aluekeskuksen antaman vastauksen 64/800/2016 vastaista. Eduskunnan oikeusasiamies on pyytänyt Riihimäen vankilalta selvitystä asiassa.

Kantelija on kantelunsa mukaan asioinut Riihimäen vankilan varuspuolella 26.2.2017. Tämän jälkeen hän ei ole pyynnöstään huolimatta päässyt asioimaan varuspuolella ainakaan viiteen viikkoon. Kantelijan kantelussaan mainitseman Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen aluekeskuksen vastauksen sisältö liittyy siihen, kuinka usein vangin tulisi päästä itse vaihtamaan tavaroita varuspuolelle. Aluekeskus on vastauksessaan ottanut kantaa asiaan viitaten eduskunnan oikeusasiamiehen aiempaan ratkaisukäytäntöön, jonka mukaan kuukauden mittainen väli vangin pääsulle varuspuolelle ei ole tyydyttävä. Aluekeskuksen mukaan väli ei saisi venyä kuukauden mittaiseksi.

Riihimäen vankilan varuspuolen eli vastaanotto-osaston toiminta on tapahtumamäärältään huomattavan suurimääräistä. Vankilan vastaanotto-osastolle tulee päivittäin asiointilomakkeella tai muilla tavoin tiedusteluja ja asiointipyynnöitä keskimäärin 5–15 kappaletta. Yhden viikon aikana kertyy keskimäärin noin 35–105 asiointilomaketta tai muuta toimintapyyntöä, joiden perusteella vastaanotto-osastolla työskentelevät virkamiehet tekevät toimenpiteitä ja asiaratkaisuja tai siirtävät asian hallussapidosta vastaavan esimiehen ratkaistavaksi.

Koska asiointilomakkeiden perusteella tulee jatkuvasti vaihteleva määrä erilaisia toimintapyynnöitä, niin vastaanottotoiminnan varmistamiseksi on sovittu käytännöksi, että asiointilomakkeisiin vastataan kahtena päivänä viikossa, keskiviikkoisin ja sunnuntaisin. Mikäli työtilanne sallii, niin myös muina päivinä vastataan erilaisiin asiointipyynnöihin. Mikäli asiointipyyntö sitä edellyttää, vanki kutsutaan henkilökohtaisesti asioimaan vastaanotossa.

Varuspuolen toiminta on ollut joulukuun 2016 ja huhtikuun 2017 välisenä aikana poikkeustilassa vankilan virkamiesten tehtäviin liittyvien järjestelyiden vuoksi. Varuspuolen lähiesimiehenä toimivien rikosseuraamusesimiesten vaihtuvuus ja heidän poissaolot ovat olleet varuspuolen tehtävien kannalta rasitteena ja siten niistä on aiheutunut haittaa varuspuolen toiminnalle. Järjestelyiden myötä varuspuolella työskentelevää henkilöstöä on jouduttu määrällisesti vähentämään vankilan muun toiminnan ja turvallisuuden takaamiseksi. Muutosten vaikutukset ovat nyt vähentymässä ja varuspuolen toiminnassa ollaan pääsemässä edellytetyn mukaiseen työjärjestykseen ja -käytäntöihin.

Kantelijan kantelussaan esittämien asiointilomakkeiden kautta tehtyjen asiointipyynnöiden osalta varuspuolella ei ole ollut käytössään sellaista työmallia, jossa asiointipyynnöt kirjattaisiin esimerkiksi johonkin työtehtävajonoon, josta pyyntöjen jälkikäteinen tarkastelu olisi mahdollista. Varuspuolen virkamiehet eivät osanneet vahvistaa tai kiistää kantelijan kantelussaan esittämiä ajankohtia asiointilomakkeiden osalta. Myöskään varuspuolen lähiesimies ei pysty vahvistamaan asiaa. Näillä perusteilla kantelijan kantelussaan esittämiä tietoja voidaan pitää täsmällisinä.

Riihimäen vankilan vastaanottotoiminnan sujuvuuden kannalta ollaan ryhdytty tarvittaviin korjaaviin toimenpiteisiin, joilla varuspuolen päivittäistoimintaa tehostetaan ja lähiesimiestoiminnan avulla huomioidaan aiemmin mainitun ratkaisukäytännön vaatimukset.

3 RATKAISU

3.1

Oikeusohjeita

Perustuslain 21 §:n mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi.

Hallintolain 23 §:n 1 momentin mukaan asia on käsiteltävä ilman aiheetonta viivytystä. Pykälän 2 momentin mukaan viranomaisen on esitettävä asianomaiselle tämän pyynnöstä arvio päätöksen antamisajankohdasta sekä vastattava käsittelyn etenemistä koskeviin tiedusteluihin.

Vankeuslain 1 luvun 5 §:n mukaan vankeja on kohdeltava oikeudenmukaisesti ja heidän ihmisarvoaan kunnioittaen.

Vankeuslain 1 luvun 6 §:ssä säädetään toimivaltuuksien käytön yleisistä perusteista.

Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehen on toimittava asiallisesti ja puolueettomasti sekä sovinnollisuutta edistäen.

Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehen tulee ensisijaisesti neuvoin, kehotuksin ja käskyin ylläpitää vankilan järjestystä ja turvallisuutta.

Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehen on suoritettava virkatehtävänsä puuttumatta enempää kenenkään oikeuksiin ja aiheuttamatta suurempaa haittaa kuin on välttämätöntä ja puolustettavaa tehtävän suorittamiseksi.

Vangin omaisuuden hallussapidosta säädetään vankeuslain 9 luvun 1 §:ssä. Luvun 10 §:ssä mainitaan muun muassa vangin hallussaan pitämästä omaisuudesta annetuista tarkemmista säännöksistä.

Valtioneuvoston vankeudesta antaman asetuksen 24 §:ssä säädetään vangin haltuun annettavasta omaisuudesta.

Vangin haltuun annettava omaisuus voidaan tarkastaa. Vangin haltuun annettavan vangin henkilökohtaisen omaisuuden on sovellettava säilytettäväksi asuinhuoneessa. Omaisuuden määrän kohtuullisuutta arvioitaessa otetaan huomioon vankilan tai vankilaosaston olosuhteet ja valvonnan aste, asuinhuoneen koko, säilytystilat, paloturvallisuus ja tilojen tarkastamisen asettamat vaatimukset.

Kun hallussa pidettävän omaisuuden määrää rajoitetaan, vangille on annettava tilaisuus valita hallussaan pitämänsä esineet.

Muutoin vangin haltuun annettavan omaisuuden laadussa ja määrässä noudatetaan, mitä vankilan järjestyssäännössä määrätään.

3.2

Laillisuusvalvonnan aiemmasta ratkaisukäytännöstä

Eduskunnan oikeusasiamies on laillisuusvalvontansa puitteissa ottanut useasti kantaa vastaanotto-osaston tai varuspuolen menettelyn viiveistä tehtyihin kanteluihin myös Riihimäen vankilan kohdalla. Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen totesi kannanottonaan 6.9.2010 päätöksessään kanteluun 2607/4/09 muun muassa seuraavan.

"Aiemmassa kanteluvastauksessani (Dnro 1074/4/09) Teille olen todennut, että vankeuslaissa tai sen perusteella annetuissa säännöksissä ei ole määräyksiä siitä, kuinka usein vangille on annettava mahdollisuus käydä hakemassa tai vaihtamassa tavaroitaan 'narikassa' tai varusvarastolla. On käsitykseni mukaan kuitenkin selvää, että vangeille on järjestettävä edellä mainittu mahdollisuus riittävän usein ja aina silloin kun siihen on perusteltu syy.

Olen aiemmissa kannanotoissani myös todennut, ettei minulla ole ollut perusteita epäillä vankilan selvitystä siitä, että vankiliikenteen suuri määrä kuormittaa vankilan vastaanottoa huomattavassa määrin eikä vankien varusteiden vaihtopyyntöihin riitä nykyisellään työaika.

Olen pitänyt mahdollisena, että vankien asiointia vastaanotossa jossakin määrin rajoitetaan selvityksissä mainittujen syiden perusteella, mutta todennut samalla, että rajoitukset vankien asiointiin vastaanotossa eivät kuitenkaan saa olla laajempia kuin työmäärän ja käytettävissä olevien voimavarojen kannalta on välttämätöntä ja mahdollisuus tavaroiden vaihtamiseen tulee järjestää kohtuullisin väliajoin. Vankien asiointipyntöjä tulee arvioida tapauskohtaisesti ja yksilöllisesti, mutta myös tasapuolisesti. Vankilan tulee huolehtia siitä, että vangeilla on tieto omaisuuden vaihtamiseen ja vastaanotto-osaston aikatauluihin liittyvistä rajoituksista, jotta he voivat riittävästi ottaa ne toiminnassaan huomioon.

Käsitykseni mukaan vartija -- selvityksessä kuvaamaa tilannetta, jossa vangin vastaanotto-osastolla asiointikäyntien väli voi olla kuukauden mittainen, ei voi pitää tyydyttävänä. Nyt käsillä olevassa kantelussa omaisuuden vaihto on sen sijaan edellä todetun mukaisesti toiminut selvityksen ja sen liitteiden perusteella tyydyttävästi.

Saaduissa selvityksissä ei ole otettu kantaa siihen oliko Teille vastattu lähettämiinne asiointikaavakkeisiin. Kaikissa selvityksen liitteenä tänne saapuneissa kaavakkeiden kopioissa oli vastaus tai toimenpide ja niihin tehtyjen merkintöjen perusteella otaksun, että ainakin osa niistä oli lähetetty Teille takaisin. Käsitykseni mukaan hyvän hallinnon vaatimusten mukaisesti vangille on myös vastattava hänen käsittelyn etenemistä koskeviin tiedusteluihinsa."

Apulaisoikeusasiamies Jussi Pajuoja totesi selvityspyynnössä viitatussa päätöksessään EOAK/847/2017 muun muassa asiointilomakkeisiin vastaamisen ja vastaanotto-osastolla pääsyn viiveistä seuraavan, jonka voidaan katsoa kiteyttävän laillisuusvalvojan näkemyksiä yleisimminkin.

"Kantelija viittasi kirjeessään Mikkelin vankilan tarkastuspöytäkirjassa omaisuuden haltuun saamisesta ja vastaanotto-osaston toiminnasta toteamaani. Totesin tuolloin pitäväni 2–3 viikon viivettä vastaanottoon pääsyyn ja pyyntöihin vastaamisessa liian pitkänä. Katsoin, että vangin tulisi saada viikon sisällä vastaanotossa oleva tavaransa, jos siihen on tarve ja tarvittaessa tätä nopeamminkin, esimerkiksi vaatteiden osalta, jos säätilassa tapahtuu merkittäviä muutoksia.

Kantelujen lukumääriin enemmälti puuttumatta voin todeta, että laillisuusvalvojalle tehdyistä kanteluista huomattava osa liittyy vastaanotto-osaston ja/tai varuspuolen toimintaan. Riihimäen vankila ei ole tältä kannalta arvioituna ole poikkeus suljettujen laitosten joukossa. Valtakunnallisesti suljetuimpana ja pitkäaikaisvankien sijoituspaikkana omaisuuden hallussapitoon ja tavaroiden vaihtamiseen liittyvien menettelytapojen lainmukaisuus, henkilöstön asenne ja erityisesti virkatoimen sujuvuus korostuvat kanteluissa kerrottua arviotaessa. Vastaanotto-osaston henkilöstön tulee toiminnassaan tuntea omaisuuden hallussapitoa ohjaavat oikeusohjeet ja menettelytavat muun muassa muutoksenhaun osalta ja hallintolaista ilmenevät hyvän hallinnon periaatteet.

Minulla ei ole aihetta epäillä johtajan selvityksessään kuvaamaa vastaanotto-osaston työmäärää tai työtehtävien lukumääriä. Pidän kuitenkin käytettävissäni olevista asiakirjoista ilmenevien päivämäärien perusteella kohtuuttoman pitkänä sitä noin kahden ja puolen kuukauden ajanjaksoa, joka kantelijan kohdalla kului siitä hetkestä, kun tapaaja toi hänelle hupparin, siihen hetkeen, kun hänelle annettiin kirjallinen kielteinen muutoksenhakukelpoinen päätös hallussapitoasiassa. Menettelyssä ilmenneen viiveen moitittavuutta lisää käsitykseni mukaan vielä se, että kantelija oli ennen päätöstä tiedustellut todistettavasti ainakin kolmesti mahdollisuutta saada vaatekappale haltuunsa."

3.3

Arviointi

Vankilan johtajan antamassa selvityksessä kantelijan kirjeessään esittämiä tietoja todettiin voitavan pitää täsmällisinä. Omasta puolestani totean, ettei minulla ole syytä kyseenalaistaa johtajan selvityksessään kertomaa vastaanotto-osaston työmäärästä ja varuspuolella työskentelevän henkilöstön määrällisestä vähentämisestä vankilan muun toiminnan ja turvallisuuden takaamiseksi. Johtajan mukaan vastaanotto- ja suojeluosastojen toiminnan sujuvuuden kannalta vankilassa ollaan ryhdytty tarvittaviin korjaaviin toimenpiteisiin, joilla varuspuolen päivittäistoimintaa tehostetaan ja lähiesimiestoiminnan avulla huomioidaan aiemmin mainitun ratkaisukäytännön vaatimukset.

Kantelijan lisäkirjeessään kertoman osalta en katsonut tarpeelliseksi pyytää uudelleen erillistä selvitystä identtisestä asiasta. Kantelijan lisäkirjeessään esittämät tiedot ovat käsitykseni mukaan esitetty riittävän täsmällisesti ajankohtineen eikä kirjeessä kerrottua seitsemää vastaanotto-osastolle lähetettyä ja vastaamatonta asiointikirjettä ole mielestäni syytä kyseenalaistaa varsinkaan, kun huomioidaan vankilan johtajan selvityksessään kertoma vastaanoton toimintamallista ja henkilökunnan mahdollisuuksista asiointikirjeiden jälkikäteiseen tarkasteluun saapumisajankohtien kiistämisen tai vahvistamisen osalta.

Pidän myönteisenä selvityksessä korjaaviin toimenpiteisiin ryhtymisestä kerrottua. Kantelijan lisäkirjeessään kertoman valossa mainittujen toimenpiteiden, tietämättä tarkemmin niiden yksityiskohtia, vaikutukset eivät toisaalta näyttäydy täysin riittävinä.

On ensisijaisesti vankilan toimivallassa ja vastuulla järjestää vankien olosuhteisiin ja oikeuksiin vaikuttavat toiminnot ja menettelytavat siten, ettei vankien tarvitse kerta toisensa jälkeen kannella samasta asiasta laillisuusvalvojalle oikeudenmukaisen kohtelunsa varmistamiseksi.

Riihimäen vankilan voidaan käsitykseni mukaan arvioida epäonnistuneen pitkällä aikavälillä vastaanotto-osaston päivittäistoiminnalle asetettujen sujuvuuden ja tehostamisen tavoitteiden toteuttamisessa, kuten voidaan havaita edellä kohdassa 3.2 esitettyjen kahdeksan vuoden välein tehtyjen kanteluratkaisujen perusteella. Tämän havainnon kiteytti omalta osaltaan myös kantelija todeten tuntuvan turhauttavalta kirjoittaa kanteluita Riihimäen vankilasta, koska esimerkiksi aluekeskuksen päätöksiä ei noudateta.

4 TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.3 esittämäni käsityksen Riihimäen vankilan vastaanotto-osaston menettelystä laitoksen tietoon.

Tässä tarkoituksessa lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni vankilan johtajalle.

Lähetän kopion tästä päätöksestäni tiedoksi myös Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikölle ja Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen aluekeskukselle.